

REMISSYTTRANDE

2024-03-18

Dnr 0860/23

Er referens: Ju2023/02590

Justitiedepartementet

Regeringskansliet

103 33 Stockholm

Remissyttrande över Ett starkare straffrättsligt skydd – mot sexuella kränkningar, bedrägerier i vissa fall och brott med hatmotiv avseende kön, SOU 2023:80

Brottsförebyggande rådet (Brå) har fått rubricerat betänkande på remiss. Brå har tagit del av betänkandet som helhet men väljer att i vårt svar begränsa oss till de delar där vi har särskilda synpunkter på utredningens förslag.

Det straffrättsliga skyddet mot sexuella kränkningar av barn i åldern 15–17 år

Brå instämmer i utredningens bedömning att det straffrättsliga skyddet mot sexuella kränkningar mot barn i åldern 15–17 år i vissa fall är otillräckligt. Brå delar också utredningens utgångspunkt att en utvidgad kriminalisering bör utformas så att det sexuella självbestämmandet inte begränsas.

Brås uppfattning är att utredningens förslag på utvidgning av 6 kap. 4 § och 6 § brottsbalken i stor utsträckning möter utgångspunkterna ovan och är väl avvägda. Samtidigt konstaterar Brå att förslagen innehåller rekvisit av det slag som typiskt sett innebär vissa risker för svårigheter i tillämpningen och därmed dess förutsägbarhet. Till exempel kan det antas att det, trots den ledning som ges i frågan i författningskommentaren, många gånger blir svårt att styrka gärningspersonens uppsåt när det gäller frågan huruvida ett barn som uppnått ålder för sexuellt självbestämmande och som uttrycker en frivillighet till deltagande i sexuella handlingar, delvis gör det på grund av en nedsatt förmåga att värna sin sexuella integritet.

Det kan också antas uppkomma särskilda svårigheter i de fall som rör sexuella handlingar mot ersättning. I betänkandet framgår tydligt att ekonomiska fördelar för att delta i sexuella handlingar är ett exempel på bristande balans i maktförhållande som kan påverka barns förmåga att värna den sexuella integriteten och meningen är att många av de fall som tidigare träffats av 6 kap. 9 §, utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling, nu ska straffas som våldtäkt mot barn. Samtidigt är förslaget att 6 kap. 9 § ska finnas kvar. Innan en praxis utvecklas finns det risk för oenhetliga bedömningar av när sexuella handlingar med barn i åldern 15–17 år som villkorats med ersättning ska straffas som våldtäkt mot barn respektive utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling.

Brå samlade bedömning är dock att behovet av ett förstärkt skydd är större än de potentiella riskerna och tillstyrker huvudförslaget. Vad gäller det alternativa förslaget så är det visserligen tydligare och mindre problematiskt utifrån intresset av förutsägbarhet, men Brås bedömning är att det inte är att föredra, bl.a. eftersom det skulle innebära en alltför stor inskränkning av det sexuella självbestämmandet.

Det straffrättsliga skyddet vid köp av sexuella handlingar som utförs på distans

Brå har tidigare efterlyst en analys av huruvida sexuella handlingar på distans i realtid och med uppdelat förlopp omfattas av 6 kap. 11 §, köp av sexuell tjänst, och 6 kap. 12 §, koppleri. Att en sådan analys nu gjorts är positivt. Brå ser också meningen med att justera den aktuella straffbestämmelsen så att den i dessa aspekter motsvarar vad som gäller vid exempelvis våldtäkt.

Tidigare har Brå även framhållit eventuella svårigheter med en kriminalisering av köp av sexuella handlingar på distans i förhållande till vissa former av i dag laglig pornografi. Detta omhändertas till stor del av utredningen, men det kvarstår ändå potentiella svårigheter. Det gäller särskilt sådan pornografi där sexuellt material tas fram utifrån specifika beställningar eller önskemål från den eller de som ska ta del av materialet. En frågeställning är hur starkt orsakssambandet behöver vara mellan en enskild gärningspersons ersättning och genomförandet av en sexuell handling? Frågan bör ägnas ytterligare uppmärksamhet under det fortsatta lagstiftningsarbetet.

En ny straffskärpningsgrund för brott med hatmotiv med avseende på kön

Brå delar utredningens problembeskrivning. Misogyni och sexualiserad hatretorik är allvarligt och kan påverka bland annat det demokratiska samtalet negativt. Att kvinnor som grupp är särskilt utsatta och påverkas särskilt av sexualiserat hat är också tydligt. Enligt Brås bedömning är det dock tveksamt om begreppet kön tillräckligt väl fångar den typ av hatmotiv som avses med förslaget och att tillämpningen i praktiken riskerar att bli betydligt bredare.

I utredningen betonas visserligen att den nya delen av straffskärpningsgrunden inte ska vara tillämplig endast av det skälet att ett brott har begåtts mot en person av visst kön. Exempelvis ska fall där en man utsatt en kvinna för vålds- eller sexualbrott inte i sig vara grund för straffskärpning enligt det nya förslaget. Brå menar dock att det i praktiken kommer vara svårt att avgöra när exempelvis mäns våld mot kvinnor och sexualbrott har respektive inte har motiverats av ett särskilt hat, vilket kan komma att leda till att ett stort antal brott som egentligen ligger utanför avsikten klassas som hatbrott i olika steg i rättskedjan.

En stor träffyta riskerar dels att urvattna hatbrottsbegreppet, dels försvåra uppföljningen av hatbrotten på grund av en betydande ökad osäkerhet i statistiken.

Sammantaget är Brå tveksamma till om det är lämpligt att införa kön som en ny straffskärpningsgrund vid hatbrottsmotiv.

Detta yttrande avges av generaldirektör Mattias Larsson efter föredragning av utredare Lina Fjelkegård.